

- ук.-практ. конф., м. Полтава, 22-23 травня 2019 р. : у 2 т. Т. 1. К.: Університет «Україна», 2019. С. 29 – 31.
2. Занюк С. Психологія мотивації: Навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 304 с.
  3. Ільченко А.М., Вовк М.О. Стан сформованості мотивації до навчання у здобувачів вищої освіти. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії». Спеціальний тематичний випуск «Міжнародні челпанівські психолого-педагогічні читання»*. №2. Кн. 2. Том I (24). К. : Гнозис, 2019. С.219-226.
  4. Климчук В.О., Горбунова В.В. Внутрішня мотивація учбової діяльності молоді: теорія, методика, програма розвитку : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 110 с.
  5. Коваленко Н.П. Мотивація навчальної діяльності як запорука успішної професійної підготовки студента. *Сучасний підхід до викладання навчальних дисциплін в контексті підвищення якості вищої освіти* : матеріали 50-ї наук.-метод. конф. викладачів і аспірантів. Полтава, 2019. С. 13–16.
  6. Костик Ю. Профорієнтаційні тенденції та емоційна спрямованість у школярів з різними умовами навчання. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу*: матеріали VI Міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19-20 травня 2022 р. К.: Університет «Україна», 2022. С. 393 – 397.

**ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ
ПОЛТАВСЬКОГО МИСТЕЦЬКОГО ЛІЦЕЮ ІМ. СОФІЇ РУСОВОЇ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

Куторжєвська Любов Іванівна,
канд. пед. наук, доцентка кафедри
соціальної роботи і спеціальної освіти

Полтавського інституту економіки і права

Софія Федорівна Русова – відома світовій спільноті як багатогранний учений, енциклопедист, громадський діяч, організатор «Просвіти», одна з найвидатніших засновників жіночого руху в Україні, член Центральної Ради, видатний літературознавець, автор праць про творчість Тараса Шевченка, Григорія Сковороди, Рабіндраната Тагора, дослідник дитячої літератури, співробітник численних наукових і популярних українських журналів, визначний педагог та психолог, автор концепції національної освіти, дошкільного виховання, монографій з педагогіки та психології, програм і підручників, автор праць «Початкова географія» – (1911 р.), «Методика початкової географії» (1918 р.), «Дошкільне виховання» – (1918 р.), «Перша читанка для дорослих, для вечірніх та недільних шкіл» – (1918 р.), «Методика колективного читання» – (1918 р.), «Єдина діяльна (трудова) школа» – (1923 р.), «Теорія і практика дошкільного виховання» – (1924 р.), «Дидактика» – (1930 р.), «Сучасні течії в новій педагогіці» – (1932 р.), «Роль жінки в дошкільному вихованні» – (1934 р.), «Деякі про дефективних дітей» – (1935 р.), «Мої спомини» – Львів (1937 р.), «Моральні завдання сучасної школи» – (1938 р.), підручники з географії і французької мови; «Мої спомини» – (1939 р.), «Наші визначні Жінки» – (1934 р.)

Софія Русова (Ліндфорс) народилася 18 лютого 1856 року в аристократичній родині в селі Олешня на Чернігівщині. Батько – полковник шведського походження Федір Ліндфорс, мати – французенка Ганна Жерве, мова спілкування в родині певний час була французька.

Ідея національного виховання – головна й визначальна в педагогічній концепції С. Русової, яка в методологічному плані набуває основної й найважливішої закономірності розвитку теорії і практики освіти, школи, виховання. У центрі педагогічної концепції вченої перебуває дитина з її природженими задатками, здібностями, можливостями, талантами.

Головне завдання виховання – формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості, здатної до свідомого суспільного вибору і збагачення інтелектуального, духовного, економічного, соціально-політичного і культурного потенціалу свого народу.

Успішно вирішувати ці завдання покликана рідна українська школа – школа рідної мови, гуманна й демократична, в якій вся структура, система, мета й завдання, зміст і методи, принципи і форми, сам дух наповнені ідеєю українства, забезпечення всебічного і гармонійного розвитку дитини. Влучними є вислови Софії Русової:

«... в школі найбільшу увагу має не гарний будинок, не стіни, не книжки, не малюнки, а творчу силу дає їй людина, яка там працює, що джерело освіти – то учитель» [2, с. 125];

«Сучасна оновлена школа має стати справді улюбленим дітьми осередком, де вони живуть повним, щасливим життям, перетворюючись у розумних, корисних громадян; школа стає тим осередком, де кожний учень має змогу, має вільний час, щоб не тільки реагувати на назверхні враження, а й заглядати глибоко у свою власну душу і творити там свій власний ідеал життя» [2, с. 300];

«Звісно, початок усякого виховання та навчання ховається в обов'язках родини, і в давніх часах проблема виховання молодшої генерації розв'язувалася при активній участі батьків, у тісному зв'язку розвитку родини з вимогами суспільства» [2, с. 277];

«... родинне виховання, родинне життя значно впливає на суспільний й на державний лад і однаково відбивається в кожного народу» [2, с. 277];

«... держава мусить подбати про дітей-сиріт і впорядкувати для них притулки, які повинні ... прийняти той родинний характер, який тільки й можливий для виховного інтернату» [2, с. 296];

«Держава також мусить організувати колонії – школи для дітей-злочинців, де має проводитися добре продумане виховання, яке б із дітей із недобрими нахилами вироблювало б людей із міцною волею і шляхетним почуттям, а також давало б їм до рук певну професію, яка давала б їм змогу жити з чесною працею» [2, с. 296-297];

«Важливим фактором для своєрідного виявлення дітей є веселість у житті як у родинному оточенні, так і в дитячому садку. ... веселе життя – це життя, де панує радість, що виникає з доцільного поділу на працю й спочинок від гри, відповідної до дитячих інтересів, від сонця, що мусить світити в дитячих кімнатах, від щирості та приязні, ... від задоволення своєю працею» [1, с. 163].

Головними завданнями морального виховання вчена вважала розвиток у дітей високих моральних почуттів, вироблення в них шляхом безпосередньої участі в добрих і корисних справах відповідних моральних навичок і моральної поведінки, а також формування моральної свідомості, стійких моральних переконань.

Педагогічні ідеї Софії Русової широко втілюються в практиці роботи Полтавського мистецького ліцею ім. Софії Русової Полтавської обласної ради.

За пропозицією Полтавського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» та за рішенням обласної ради (рішення № 532 сімнадцятої сесії від 17 липня 2017 р.) навчальний заклад Полтавська спеціалізована школа-інтернат №2 I-III ступенів «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки» носить ім'я Софії Русової. 17 листопада 2017 р. проведено засідання круглого стола, присвяченого просвітницькій діяльності Софії Русової на Полтавщині у роки Української революції 1917-1921 років «Прийшла московська навала і принесла з собою руїну і смерть», – Софія Русова. Учасники круглого стола переглянули лише одну сторінку багатотомного творчого життєвого філософсько-педагогічного «видання» Софії Федорівни Русової. Учасниками круглого стола були учнівський, педагогічний колективи школи-інтернату «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки» імені Софії Русової; вчені, керівники Полтавського обласного та міського об'єднання всеукраїнського товариства «Просвіта»; студенти та викладачі декількох Полтавських вишів, зокрема: ПНПУ імені В.Г. Короленка – студенти та викладачі психолого-педагогічного факультету, інституту економіки і права Університету «Україна», викладачі кафедри педагогіки та суспільних наук Полтавського університету економіки і торгівлі». Через пів року 18-19 травня 2018 р. проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Софія Русова та сучасна українська освіта» та науково-практичний семінар «Соціалізація особистості в умовах інноваційного середовища». Дослідники Києва, Полтавської, Чернівецької, Чернігівської, Кіровоградської, Дніпропетровської, Вінницької областей взяли участь у роботі конференції та розмістили свої дослідження у виданні Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Софія Русова та сучасна українська освіта» та науково-практичного семінару «Соціалізація особистості в умовах інноваційного середовища» (Полтава 18-19 травня 2018 р.) / за заг. Ред. Куторжевської Л.І. – Полтава: Полтавська спеціалізована школа-інтернат №2 I-III ступенів «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки» ім. Софії Русової Полтавської обласної ради, 2018. – 201 с.

Педагоги спеціалізованої школи-інтернату №2 I-III ступенів «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки» ім. Софії Русової теж доповіли на конференції свої наукові розвідки, зокрема:

–Зверєва Н.О. Національно-патриотичне виховання дітей як педагогічна творча спадщина С. Русової;

–Зима І.Г. Ідея нової української школи і національного виховання в еміграційному доробку Софії Русової;

–Ключинська А.В. «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки» імені Софії Русової – сучасний інноваційний навчальний заклад;

- Ключинська–Хаддаг І.В. впровадження теретичних основ національної системи виховання та освіти Софії Русової та розвиток мовленнєвого розвитку дошкільників через засоби театралізованої діяльності;
  - Куторжевська Л.І. Соціалізація вихованців в умовах «Центру освіти та соціально-педагогічної підтримки» імені Софії Русової»;
  - Гриньова В.С. Про здоров'язберігальну роль гумору і сміху в діяльності педагога;
  - Довбня А.Л. Розвиток концепції національної освіти у творчості Софії Русової;
  - Дорошенко А.О. Sophia Rusova is a prominent pedagogue of the world today;
  - Лядова В.І. Погляди Русової на професійну підготовку вихователя дошкільного закладу;
  - Марченко В. А. Концепція української школи в педагогічній спадщині Софії Русової;
  - Мащицька О.В. Естетичне виховання в умовах «Центру освіти та соціально-педагогічної підтримки».
- 18 травня 2018 р. у Полтавській спеціалізованій школі-інтернаті №2 I-III ступенів «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки» ім. Софії Русової Полтавської обласної ради урочисто відкрито галерею імені Софії Русової. Педагогів, учнів та всіх відвідувачів зустрічають сучасні стенди, естетично оформлені, кожен стенд має епіграф – слова Русової, зокрема:
- I стенд – портрет С. Русової (1856-1940); епіграф – *«Найдорожчий скарб у кожного народу – його діти»*;
  - II стенд – Педагогічні твори Софії Русової; епіграф – *«Сучасна оновлена школа має стати справді улюбленим дітьми осередком, де вони живуть повним, щасливим життям»*;
  - III стенд – Біографія Софії Русової, епіграф – *«Нація народжується біля дитячої коліски, тільки на рідному ґрунті»*;
  - IV стенд – Софія Русова в Полтаві; епіграф – *«В Полтаві панував на той час ліберально-лагідний настрій»*;
  - V стенд – Софія Русова за кордоном; епіграф – *«Прийшлося гуртуватися за кордоном, ... пропагувати ідею незалежності України серед європейських держав»*;
  - VI стенд – Софія Русова – Талановита дочка України; епіграф – *«Прийміть мене як друга, щирого, відданого в огонь і в воду»*.
- Таким чином, у практиці роботи Полтавського мистецького ліцею ім. Софії Русової Полтавської обласної ради втілюються педагогічні ідеї Софії Русової.